

Matbuat hayatı

Tunadan Batıya, seyahat hatıraları

Yazan : Bay İsmail Habib

Tenkidin kolay, sanatın zor olduğunu söylerler. Tenkidin pek kolay olduğuna inananlardan değilim. Fakat yazılan ve yapılan bir şeyi birçok kişiye beğendirmek herhalde zor olacak. İsmail Habib bugüne kadar işin hep kolay zannedilen tarafında kaldı. Fakat şimdi kendisi yazdığını bize beğendirmek mevkiinde. Öç almak için ne iyi fırsat! Fakat zevk almaktan, öç almağa vakit kalacak mı, acaba?

Şimdi kalekimden şu son cümle çıkınca, hayretle durdum. Farkına varmadan, İsmail Habib gibi konuşmağa başlamışım! Çünkü o böyle kelime oyunlarını çok, amma pek çok seviyor. Bundan dolayı kendisini biraz çekiştirmek niyetinde idim. Fakat ben onun bu eserini okumakla derhal böyle bir tesir altında kalırsam, o tenkid arzusuyla birçok eseri tekrar tekrar ve çok dikkatle okuyunca, tabiidir ki ruhunda o eserlerden tortular kalacaktı. Hâmid ile Cenabın İsmail Habibin yazıları altından gülümse-diklerini görmek bence artık sırrını kaybetti. Elimdeki hücum silâhı da düştü.

Fakat bu kelime oyunlarını gerçekten biraz fazla kaçırmıştır. Şehrâyinlerde, havalara yükselen fişeklerden renk renk kandiller dökülmesi gecenin koyu lâciverd zemini üzerinde gözleri çeken nurlu levhalar vücuda getirir. Fakat bütün ömrümüz böyle bir şehrâyin içinde geçerse biraz gayritabiî yaşamış olmaz mıyız? *Tunadan Batıya* baştan sona kadar hep bu kelime sanatı ve oyunu ile dolu olduğu için, ona okadar alışıyoruz ki gözlerimiz nihayet kamaşmayı unutuyor. Bunlardan örnekler nakledeceğim:

§ Ölüm ayrılığın bütünü, ayrılık ölümden parça.

§ Su üzerinde bir rökör amma pek öyle sudan değil!

§ Biraz önce zafer düşmanın avucunda idi, şimdi düşman Türkün avucunda.

§ O kâğıdı, on senelik sulh namına yemin ederek, bu baş imzalamıştı; on ay sonra, mızraktaki kâğıd mızraktaki başı seyrediyor.

§ Yok canım, bu yerlere büyük tarafımızla gelmiştik, küçük tarafımızla çekildik!

§ Burada kuru şehir zorla su şehri olmuş, biz orada su şehrini kuru yaparken!

§ Tunada çeşitlerin heyecanları var, heyecanların çeşidi olduğu için!

§ ... Koylarda küçük yatlar gibi martılar ve büyük martılar gibi yatlar harekette...

§ ... Tuna bütün gövdesile harekette: Heraklit, hayat akıyor demiş, hayat ki harekettir, Tuna hayat oldu!

§ Pilevne en yapılamıyacağı yaptı, Beşiktaş tepesi en yapılacağı yapmadı.

§ Onların kazancı hiç, bizim kapımız derin. Türkte kalmıyan Tuna, Tunada kalan o ada ile bize bağlıydı.

§ Rusçuktan iki gün sonra kavuşacağımız Adakaleyi görmeden iki gün evvel Adakaleliye kavuştum.

§ Güzel mi? Emek ister; emek mi çektik? Daha güzel.

§ Kazanlar berzahı, bu boğaz değil, Tunanın boğazlanması.

§ Rabbim, yatağına sığmıyan o koca su bu dağlara nasıl sığdı? Su karadan zekidir. Sathını veren nehir derinlikten aldı; önce yatıyordu, şimdi dikiliyor. İnatçı kaya üzdüyse usta su oydu.

§ Orada yeniçeri Hasan burca şafak gibi bayrak dikti, burada yeniçeri ağası Hasan kanlı şafak gibi burcun dibine seriliyor.

§ İçimdeki bir, beştir; dıştaki, beşte bir.

§ Ölümü hayat gibi tatlılaştırıp hayatı ölüm gibi heybetleştiren...

§ Biz biliyoruz, düşman ortamızdan yaracak; düşman bilmiyor, ortamızda kapanacak!

§ Mohaç bizim Avrupa ve Avuranın biz oluşudur.

§ Su beldeye tabiatın, belde suya medeniyetin hediyesi.

§ Asırlardır buralarda bizim hatıramızı tek başına diri tutan ölüye gidiyoruz!

§ Bir ölü toprağa girekren bir mahşer toprağa çıkmış gibi.

§ ... Şarkındaki garplı Peşteden garbındaki şarklı tepenin dar sokaklarına geçip te...

§ Bektaşilik ki dünyayı haram eden ibadete haramı ibadet yapan bir şetaretti, helâl olsun!

§ O oraya ordu ile gelmişti; ordu orada onunla kalıyorum sandı.

§ Macarlar coğrafyadan denizi alamayınca fenden dalgayı almışlar.

§ Budayı birinciden önce Budin yapmıştık, Budin ikinciden sonra Buda oldu.

§ Ne düşündüğünü bilmiyen ay ablak bir ne-

şeyle gülüyor. Garpta sıkıl, şarkta öğün! Orada istiskal, beride ikbal. Onu beldelerinden sürgüne gönderenler üstünse, beldelerinde ondan ışık bekliyenler düşkündür. Artık gecesi gündüz olmanın gündüzü de gece gibi.

Ve bu, ta sonuna kadar hep böyle. Bu bolluk azacık zorakilik kokusu verdiği için teşbih ve istiarelerin, hünerlerin güzelliğini hissetmemize biraz mâni oluyor.

Karadenizden çıkarak, Bükreşe uğradıktan sonra Yerköyden Tuna tarikile Viyanaya giden, Berlini, Parisi, lâcivert sahili dolaşarak Napoli ve Atina tarikile İstanbula dönen İsmail Habibe bu seyahatte daha ziyade kafası ve zekâsı refakat etmiştir. Kalbini İstanbula bırakmıştı demek insafsızlık olur. Fakat bunu bizden gizlemek için okadar itina göstermiştir ki eski Türk diyarlarında dolaştığı zaman hep zekâsının, tetkik ve tebahhurunun ilhamlarını bize hikâye ederken kalbinden taşan güzel ve canlı parçalara tesadüf etmeseydik böyle bir haksızlığa düşmemiz muhakkaktı. Keşki yanına Evliya Çelebiyi hiç almasaydı, Hameri, Naimayı ve Cevdet tarihini unutsaydı, coğrafya kitaplarını hatırlamasaydı... O zaman, belki Karadeniz Boğazının nasıl açıldığını, üstteki suların bir tarafa doğru akarken alttaki suların niçin öte tarafa doğru aktığını öğrenmiyecektik. Fakat İsmail Habibin kalbini ve hislerini dinliyecektik ki, kendisine rağmen, kitabın ötesine berisine serpilmiş örneklerine bakılırsa bunlar bize çok kıymetli bediî heyecanlar vereceklerdi. Bu yolculukta hafızası ve bilgisi İsmail Habibe zararlı bir arkadaş oldular. Birinci plâna onlar geçtiler.

Boğazdan çıkıyoruz: İsmail Habib, sanki görmüyor, fakat çok hatırlamağa başlıyor:

Beşiktaş deyince, daima gözümün önüne iki isim gelir:

Beşiktaşta yakın bir hanei viranımız vardır diyen Nedim, ve Beşiktaş kıyılarındaki türbesinden hâlâ sulara bakan Barbaros Hayreddin. Biri billûr, öteki tunç; biri kâğıtta şakiyış, öteki dalgada nara.

Hatırlama ve sonra kelime oyunu...

Kuzguncuğa bakar, Hüseyin Avni Paşanın yalısı. İçinde Abdülâzizi hal' için toplanmış paşaları hatırlar. Ve arkasından derhal kelime oyunu:

Ahşab bir yalının mermer bir sarayı yenmesi ne güzel şeydi!

Çubukludan geçiyoruz:

Veli Beyazıd Trabzondan gelen oğlu âsi Selime bu-

rada sekiz çubuk vurmuş; onun için saltanatı sekiz sene sürmüş. İyi ki on sekiz defa vurmamış. Sekiz çubukta İranla Mısırı hakhyan o şehsüvar on sekiz çubukta elbet Hindle Çini de alırdı.

Hep, bir hatıra ve bir fikir oyunu.

Sonra, Boğazın mamurluğu ve haraplığı meselesinde Ziya Paşa ile Kemal Beyin münakaşasını hatırlar. Dedim ya, böyle bir seyahat için çok fena arkadaşlar seçmiş. Fakat odasından çıkmadan da yazabileceği bu satırların arasında, güzelliği ve sanatı hisseden ruhunun şu ufak titreyişi bize bunların hepsini affettiriyor:

Adesesi alınmış göz çokurları gibi cansız pencereci eski konaklar bu en güzel sulara görmeden bakıyorlar.

Varna önünde bir heyecan dakikası:

Bulgarlar beş asır elimizde kalan Varnada mazinin bütün hatıralarını silmişler; ne dört köşesinde derin büyük burç yükselen heybetli kalesinden bir parça, ne kırk bir camiünden bir kubbe, ne beyaz minarelerinden kalma nurlu bir sütun; fakat, ne zarar? Türkçe işte altmış yıllık hâkim bayrağa rağmen, bulgarcanın bile üstünde, bir abide gibi, bağdaş kurup oturuyor!

«Bizim Tuna» ya hangi şairimiz imrene imrene imzasını atmak istemez:

Kıt'aları birbirine kaynatmıştık. Okyanusları yekdiğerine lehimledik; batı ile doğuyu, gelinle güvey gibi, kucaklaştırıyorduk. Arzın dört bucağı atlarımızın nallarıyla şimşeklendi. Durduğumuz yer bizimdi, gideceğimiz yer gene bizim; ne durmadığımız yer kaldı, ne gidediğimiz diyar. Neyle gittik?

Nehirler ki dünyanın en eski yol göstericileridir, nehirleri köpüklü yeşellerinden dizgin gibi yakalayıp kaypak böğürlerini küheylân gibi mahmuzluyarak, dünyanın dört tarafına akan nehirlerle, dünyanın dört tarafına feyezânlar gibi aktık. Bu arz üstünde bundan heybetli bir manzara yoktur.

İşte suların kendilerine sorun? Her nehrin yanında ikinci bir nehir daha var, milyonların dizilişinden doğdu; akan nehir, yürüyen nehir; akanla yürüyen birleşiyor; nehirle nehir olduk.

... Şimdi yedi düvelin içinden geçen Tunayı o milletler edebiyatlarına ve sanatlarına aldılar. Kimisi onun güzelliğini şiirin bestesine koydu. Kimisi onun sesini notanın çizgilerine sindirdi. Kimisi de fırçanın ucuna onun renklerini avladı, lâkin, başlıbaşına onun tarihini biz yaptık. Onu toprağın böğürüne engin bir destan gibi yazarak.

... Kıvrak nehrin nasılsa en çok düz uzandığı bir yerindeyiz. Suyun bir ucuna yakut bir levha halinde asılmış gibi duran güneş, diğer ucuna kadar bütün Tunayı pembe bir pırıltı ile örtmüş. Renkler koyulaşıyor. Pembe, kızıl gibi; kızıl, kan gibi. Bir an, önümdeki Tunayı unuttum. Ecdadın Tuna için, yakuttan selsebil gibi akan kanını seyrediyorum. Kandan daha yüksek hangi tapu senedi var? Tuna bizimdir.

Tunadaki sehayat:

Hangisini saymalı? Vapurun pervanesi suya değil, tarihin böğrüne vuruyor ve eski beldeler, yeni binaları iğreti elbiseler gibi atmış, kendilerinden eser kalmıyan o heybetli burç ve barularını göstererek, hâle diz çöktürmüş bir mazi ağırlığıyla yükseliyorlar...

İsmail Habib Tunadan kalbinde şu sızı ile ayrılıyor:

Sen okadar güzel olmasan hatırların bu kadar yakıcı olmıyacaktı. Bırakmanın azabı görmenin zevkinden çok üstün. Gözlerimde en haşmetli güzelliğe bakmanın pırıltısı var. Fakat içimde kıvrılan bu hıçkırık neye?

Eserin içindeki bu türlü parçalardan ayrılmaya ben de esef ediyorum. Fakat onları bu sütunlara sığdırmak kabil değil. Kısaca diyeceğim ki İsmail Habib edebiyatımıza bir eser kazandırmıştır.

Hüseyin Cahid Yalçın

Taha Toros Arşivi

* 0 0 1 5 1 5 0 9 4 0 0 6 *